
VOJENSKO-HISTORICKÁ ČÁST

ROZDRČENÍ NĚMECKÉ SKUPINY ARMÁD „STŘED“ NA BÍLÉ RUSI ROKU 1944

(Pátý drtivý úder Sovětské armády r. 1944)

Plukovník Vojtěch Sokol

Uprostřed roku rozhodujících vítězství, v červnu a červenci roku 1944, zasadila sovětská vojska německé armádě nejtěžší ránu, která ji mohla stihnout: dvěma drtivými údery, které se ve své konečné fázi rozvinuly v jednu obrovskou bitvu od Rigy po Karpaty, rozdrtila celý střed německé fronty a stanula na hranicích Východního Pruska a na Visle, aby se připravila k posledním úderům na hlavním strategickém směru Moskva—Berlín.

Tyto dvě velké bitvy, v nichž byly rozbity německé armády na Bílé Rusi a v západní Ukrajině, nazýváme pátým a šestým drtivým úderem. Z této dvojice vyniká svým rozmachem a významnými vojenskými a politickými výsledky zvláště pátý úder. Po stránce operační je cenným pramenem poučení, jak organisovat a provádět průlom, operační pronásledování a obklíčení velkých nepřátelských uskupení. Obohatil vojenské umění Sovětské armády dalšími zkušenostmi, jak koordinovat činnost velkých operačních svazů, neboť byl proveden čtyřmi fronty: 1. pobaltským, 3., 2. a 1. běloruským frontem a v konečné fázi v součinnosti s 2. pobaltským frontem (na severu) a 1. ukrajinským frontem (na jihu).

Situace ve středu sovětsko-německé fronty na začátku léta 1944 a německý plán pro léto 1944

(Viz náčrt obr. 1)

Průběh fronty na Bílé Rusi v prostoru Vitebsk, Mogilev byl v jádru výsledkem všeobecné ofensivy po bitvě u Kurska roku 1943, kdy Sovětská armáda osvobodila Smolensk, vstoupila do oblasti pripětských bažin a vytvořila velké předmostí u Kyjeva. V prosinci osvobodila něvelskou operaci Něvel, čímž obchvátla Vitebsk od severu. V lednu a únoru 1944 pronikla v prvním drtivém úderu na břehy Čudského a Pskovského jezera. Němci budovali na jih od Vitebska usilovně obranu na čáře Vitebsk, Orša, Mogilev, tedy zčásti na horním Dněpru, chráněnou pásmem obrany v dotyku, které tvořilo mírný oblouk až 45 km na východ. Toto postavení na horním Dněpru utrpělo proniknutím sovětských vojsk do prostoru Rogačev v zimě 1943/44. Celý střed německé fronty byl však povážlivě ohrožen v únoru až březnu 1944 vítěznou ofensivou sovětských vojsk na pravobřežní Ukrajině, to jest druhým drtivým úderem, jímž byly německé jednotky vrženy daleko na západ, takže, opíraje se o bažiny podél Pripeti, udržely s napětím všech sil Kovel a na jih od něho se zachytily na čáře Brody, Stanislav a v předhoří Karpat na západ od Kolomyje.

Ve frontě na sever od Karpat se tak vytvořily dva výběžky: běloruský výběžek, obrácený k východu, a západoukrajinský, směřující na západ.

Běloruský výběžek měl velký význam operačně strategický. Německá skupina armád „Střed“, která jej bránila, chránila strategický směr Moskva, Varšava, Berlín, důležitý operační směr do Východního Pruska a tvořila oporu skupině armád „Sever“, zasazené v operačně citlivém prostoru pobaltských sovětských republik, a na jih skupině armád „Severní Ukrajina“ (dříve „Jih“), která byla právě v reorganizaci.

I když zdánlivě dával běloruský výběžek německé armádě možnost ofensivního zásahu na jih, do boku a týlu sovětských vojsk v západní Ukrajině, nebyla německá armáda schopna větší útočné akce a bažinatý terén velmi znesnadňoval každý útok ve směru severojižním. Bok a tyl sovětských vojsk na jih od Pripeti byl však v dosahu německého letectva, jehož základny v běloruském výběžku skýtaly možnost pokoušet se dokonce o nálety až do prostoru Moskvy, jen 450 km vzdálené.

Porážka německé skupiny armád „Střed“ otvírala tedy sovětským vojskům uvedený strategický směr, výhodné operační směry do Východního Pruska a do Polska a nadto přinášela možnost udeřit do boku skupiny armád „Sever“ i „Severní Ukrajina“.

Důležitost běloruského prostoru byla německému vrchnímu velení známa; proto vybavilo skupinu armád „Střed“ bohaté vojsky i materiálem a uložilo jí udržet běloruský výběžek stůj co stůj. Nepovažovalo za pravděpodobné, že tam bude Sovětská armáda útočit počátkem léta roku 1944.

Nejbližší sovětská ofensiva byla očekávána na směru, který byl pro Německo v té chvíli nejnebezpečnějším, t. j. Lvov, Krakov. Proto a vzhledem na možnost sovětské ofensivy do Rumunska drželo své hlavní zálohy na jih od Pripeti. Z 22 tankových divisí, které mělo na celé východní frontě, mělo 17 divisí na jih od čáry Luck, Krakov, tři divise na směru Kovel, Cholm, jednu divisi v prostoru skupiny armád „Střed“ na sever od Pripeti a jednu divisi v prostoru skupiny armád „Sever“.

Uskupení německých sil

Skupina armád „Střed“ měla ve své sestavě tři vševojskové a jednu tankovou armádu: 3. tankovou armádu, 4., 9. a 2. armádu.

3. tanková armáda (tanková jen podle jména) v sestavě deseti divisí a dvanácti samostatných pluků bránila pásmo od Polocka po Boguševsk, široké 150 km, směr Vitebsk, Vilnius (Vilno); hlavní síly měla v prostoru Vitebsk.

4. armáda v sestavě deseti divisí (z toho dvě motorisované) a osmi samostatných pluků bránila pásmo Boguševsk, Bychov, široké 225 km; hlavní odpor položila na směr Orša, Minsk.

9. armáda v sestavě dvanácti divisí a tří samostatných pluků bránila pásmo mimo Bychov po Petrikov široké 220 km; hlavní odpor měla na nejkratším směru na Minsk v prostoru Bobrujsk.

2. armáda v sestavě dvanácti divisí (z nich jedna maďarská) a pěti samostatných pluků byla v obraně na široké frontě na řece Pripet v pásmu 370 km od Petrikova po Kovel vto; hlavní síly měla v prostoru Kovel.

V záloze velitele skupiny armád „Střed“ (plní maršál Busch, od července r. 1944 plní maršál Model) bylo devatenáct divisí.

Do skupiny armád „Střed“ tedy patřilo 63 divisí (v tom jedenačtyřicet pěších, tři motorisované, čtyři tankové, sedm policejních, jedna divise letecké pěchoty, sedm lehkých pěších divisí), kromě toho jedna pěší brigáda, dvacet osm samostatných pěších pluků a dvaadvacet samostatných tankových praporů a oddílů samohybných děl, celkem 1 036 760 vojáků (z toho v bojovém sledu 560 000 vojáků), 10 080 děl, 1330 tanků a samohybných děl a 1000 až 1300 letounů.

Němci měli v hlavním pásmu obrany asi třicetpět divisí, na druhém pásmu nebo v druhém sledu armád devět divisí.

Operační a taktická hustota německé obrany:

Armáda	Šířka pásma km	Počet divisí	Počet samostatných p. pluků	Průměrná hustota	
				operační	taktická
3. TA	150	10	12	15 km na divisi	0,2—0,4 pěšího praporu na 1 km fronty
4. A	225	10	8	22 km na divisi	
9. A	220	12	3	18 km na divisi	
2. A	370	12	5	30 km na divisi, v prostoru Kovel 12 km na divisi	3,7—8,9 dělostřeleckých hlavní na 1 km fronty
				mimo připeřskou frontu	

Největší taktická hustota byla v prostoru Vitebsk, dále v prostoru Orša (podél dálnice Smolensk, Minsk) a v prostoru Bobrujsk.

Ze zálohy velitele skupiny armád „Střed“ muselo být dvanáct divisí (v tom i maďarský sbor) zasazeno na ochranu komunikací před útoky partyzánů a jen sedm divisí, t. j. $\frac{1}{3}$ zálohy a jen 14% celkového počtu divisí skupiny armád bylo k dispozici jako operační záloha při šířce fronty 965 km a na důležitém směru.

Z těchto sedmi divisí byly dvě pěší, jedna motorisovaná a čtyři tankové; z nich byly tři tankové divise umístěny na směru Kovel, Cholm, tedy na jih od Pripeti.

Systém německé obrany tvořilo celkem pět obranných pásem a postavení systému zákopového i ohniskového.

Hlavní obranné pásmo na čáře dotyku mělo hloubku 5 až 7 km, na některých důležitějších úsecích 10 až 15 km. Jeho první obranné postavení bylo vybudováno v páscech střeleckých zákopů, z nichž přední byly průběžné. Obranný pilíř obou pásem byl na severu opevněný rajon Vitebsk, na jihu Bobrujsk.

Druhé obranné pásmo nazvané „Vaterland“ bylo vybudováno na čáře Vitebsk, Orša, Mogilev, Bychov a z části využívalo řeky Dněpr.

Třetí obranné pásmo se opíralo na severu o tok Západní Dviny (v prostoru Polock), dále na jih o řeku Druť.

Čtvrté obranné pásmo bylo vybudováno na Berezíně.

Páté obranné pásmo bylo připraveno na čáře Vidzdy, Smorgoň, Baranoviči, Pinsk.

Mimo hlavní pásmo obrany bylo nejlépe vybudováno druhé a třetí pásmo.

Na výhodných čarách bylo mezi obrannými pásmy ještě několik nesouvislých mezilehlých obranných postavení.

Města Vitebsk, Orša, Mogilev, Žlobin, Bobrujsk, Borisov, Minsk, Baranoviči byla vybudována k obraně.

Celková hloubka obrany byla 250 až 270 km, při čemž se opírala o opevněné prostory Vitebsk, Orša, Bobrujsk.

Nejhlubší obrana byla organisována na směrech Smolensk, Orša, Minsk a Žlobin, Minsk.

Fronta mezi Petrikovem a Kovelem nebyla souvislá ani s německé, ani se sovětské strany. Ráz krajiny, silně zalesněné území s neprůchodnými močály, protékané několika řekami, nedovoloval větší bojovou činnost.

Opevněný prostor Kovel byl spojovacím článkem s obranou na západní Ukrajině, budovanou skupinou armád „Severní Ukrajina“, ale sovětská vojska jej svírala pevně se tří stran. Další německé obranné pásmo se opíralo o Západní Bug. Těžiště německé obrany mezi Pripetí a Karpatami bylo v prostoru Brody, Rava Russkaja, Lvov. Na lvovském směru byly také zálohy této skupiny armád i velká většina záloh německého vrchního velitelství.

Německá obrana běloruského výběžku byla vybudována co nejdůkladněji do velké hloubky a dostatečně vybavena silami a prostředky. Spojovacím článkem s obranou na západní Ukrajině byl v hlavním pásmu obrany opevněný prostor Kovel a v hloubce obrany opevněný prostor Brest (Brest Litovsk). Záloh však bylo málo a téměř všechny tankové divise byly na směru kovelském a jižně, tedy mimo hlavní bojiště.

Popis bojiště

Jevištěm operací Sovětské armády v pátém úderu bylo území Běloruské sovětské socialistické republiky, část Litevské a Lotyšské sovětské socialistické republiky, západní část Ukrajiny a východní část Polska. Lze ji ohraničit čarou Velikije Luki, Riga, Varšava, Jozefów na Visle, Kovel, Žlobin.

Je to všeobecně rovina, již prostupuje od severovýchodu k jihozápadu jako pokračování Smolensko-moskevské vyvýšeniny Běloruská vyvýšenina, široká až 180 km, průměrné výšky okolo 200 m n. m., jen v prostoru Minska přesahující výšku 300 m. U Volkovysk přechází do viselské nížiny.

Na sever i na jih od této vyvýšeniny se rozkládají bažinatá území, na severu jezernatý prostor jižně Pskova, na jihu zalesněné Polesí s Pripetí a jejími přítoky. Z nich vyniká svou šířkou 100 až 150 m řeka Západní Dvina, pak Dněpr a Pripet'. Ostatní řeky v Běloruské vyvýšenině větší pramenící, zasahují do bojiště jen svým horním tokem. Mimo Pripet' a část toku Západní Dviny a Němenu tekou řeky většinou směrem poledníkovým.

Jeviště operací ohraničovala na západě řeka Visla, u Varšavy široká 600 až 1000 m a hluboká až 5 m, se svými přítoky Wieprzem a Západním Bugem, který teče z jihu a přijímá zprava Narev s Bobrem, odvodňujícím Mazurská jezera.

Území je pokryto z celé jedné třetiny lesy, jež tvoří v bažinatém Polesí podél Pripeti rozsáhlý, souvislý a těžce prostupný lesní masiv, sahající téměř ke spojnici měst Osipoviči, Sluck, Baranoviči, Brest, Kovel.

Velmi úrodná půda Bílé Rusi umožnila intenzivní zemědělskou výrobu, takže Bílá Rus v posledních letech před válkou v množství tržního obilí předstihla Ukrajinu, tradiční „obilní komoru“ Sovětského svazu a celé Evropy. Udržení tohoto území bylo pro Němce důležité i s tohoto hlediska, ačkoli výnos nedosahoval zdaleka německých předpokladů.

Počet obyvatelstva Bílé Rusi, v r. 1939 již 10 500 000, značně klesl následkem válečných událostí a odvlékáním pracovníků do Německa. Města byla na 80 až 90% zničena a z největší části vyhlazena (Minsk měl r. 1939 240 000 obyvatel, Vitebsk 167 000, Mogilev 100 000, Bobrujsk 84 000).

Od začátku Veliké vlastenecké války se na Bílé Rusi a v pobaltských republikách organizovalo masové partyzánské hnutí. V létě 1944 bylo v partyzánských oddílech na 240 tisíc občanů. Mnoho obyvatel vesnic i měst se vystěhovalo do lesů a žilo tam podle sovětských řádů pod ochranou partyzánů.

Partyzánské oddíly kontrolovaly také všechny komunikace, jak železnice, tak silnice. Z železnic to byly hlavně tratě:

(Smolensk), Baranoviči, Brest, (Varšava),
(Velikije Luki), Polock, Molodečno, Bělostok,
(Pskov), Vilnius, Grodno, Bělostok,
(Mozyr), Luninec, Pinsk, Brest,

jakož i tratě rokádní, na př. Vitebsk, Orša, Mogilev, Bychov a Vilnius, Baranoviči, Luninec.

Nejdůležitější silniční komunikací byla dálnice Orša, Minsk, část to dálnice Moskva, Minsk.

Střed běloruského prostoru se tedy jevil pro útočnou operaci ve směru východ—západ vhodnějším jen v prostoru Běloruské vyvýšeniny, i když vojska musela překračovat Dněpr, Druť, Berezinu a Němen a bažinaté prostory. Jezernaté a bažinaté území na severu a zejména zalesněné a bažinaté Polesí na jihu kladlo vojenským operacím mnoho překážek, ztěžujíc zvláště použití tankových a mechanisovaných jednotek, které byly někde vázány na úzké pruhy podél komunikací.

Tyto terénní podmínky usnadňovaly obranu a bylo jich nepřítelem plně využito. Vážnou hrozbou v týlu nepřítele byla však bojová činnost sovětských partyzánů běloruských a litevských.

Plán sovětského hlavního velitelství

Průběh střední části sovětsko-německé fronty a celková situace na frontě umožňovala a vyžadovala přistoupit k další velké bitvě, která měla politický cíl osvobodit Bílou Rus, pokračovat v osvobozování pobaltských sovětských republik, začít s osvobozením Polska a připravit podmínky k přenesení války do Východního Pruska, na území nepřítele.

Tento politický cíl určoval strategický úkol operací, t. j. rozdrtit nejsilnější německou skupinu vojsk na celé sovětsko-německé frontě.

Sovětské velitelství plánovalo provést zamýšlené operace skupinou čtyř frontů: 1. pobaltským, 3., 2. a 1. běloruským ve vzájemné součinnosti ve třech obdobích:

V 1. období: rozdrtit nepřítele v prostoru Vitebska, Orši a Bobrujska — bližší úkol skupiny frontů;

v 2. období: obklíčit a zničit nepřátelskou skupinu minsko-mogilevskou a osvobodit Minsk — další úkol skupiny frontů;

v 3. období: pronásledovat nepřítele a dosáhnout západních hranic Sovětského svazu.

Při řešení úkolu přihlédlo sovětské hlavní velitelství také k průběhu fronty, tvořící velký oblouk dlouhý — od Vitebska po Petrikov — skoro 500 km, s menším výběžkem vitebským na severu širokým 60 km a větším bobrujským, plošším, širokým 170 km. Bylo možné na samém začátku bitvy obklíčit a zničit dvě důležitá křídelní uskupení vojsk, vitebské a bobrujské, oboustrannými obchvatnými operacemi. Současně bylo třeba prolomit německou obranu ve středu oblouku podél dálnice na Oršu a ve směru na Mogilev. Už několikrát se prokázalo, že se takovým prolomením nepřátelské obrany na několika směrech dostatečně od sebe vzdálených dosáhne rozdrobení nepřátelských sil a nepříteli se znemožní soustředěné použití záloh.

Proto se plánovalo zasadit do širokých průlomů vzniklých vyvrácením křídelních pilířů nepřátelské obrany velké rychlé skupiny, které za podpory velkých leteckých sil budou moci úspěšně rozvíjet úspěch do hloubky a rovnoběžným pronásledováním za současného pronásledování čelního obklíčit a pak zničit nepřátelská vojska v prostoru Minsk, Mogilev, t. j. jádro 4. německé armády.

Toto obklíčení mělo být uskutečněno na rozdíl od Stalingradu a Korsuně Ševčenkovského nikoli poblíže předního okraje, nýbrž ve velké operační hloubce nepřátelské obrany, 200 km od předního okraje.

Dne 31. května dostali velitelé 1. pobaltského, 3., 2. a 1. běloruského frontu směrnice hlavního velitelství o přípravě a provedení těchto velkých operací, které ukládaly:

Veliteli 1. pobaltského frontu generálu Bagramjanovi: V součinnosti s 3. běloruským frontem rozdrtit nepřátelské vitebsko-lepelské uskupení tím, že údernou skupinou frontu prolomí nepřátelskou obranu na severozápad od Vitebska, ovládne prostor Bešankoviči a částí sil spolu s vojsky 3. běloruského frontu obklíčí nepřátelskou skupinu vitebskou; potom se zabezpečit ve směru na Polock a útočit hlavními silami na Lepel.

Veliteli 3. běloruského frontu generálu Černachovskému: V součinnosti s vojsky 1. pobaltského frontu a s 2. běloruským frontem rozdrtit vitebsko-oršské nepřátelské uskupení; proto prolomit pravou údernou skupinou nepřátelskou obranu na jih od Vitebska a spolu s vojsky levého křídla 1. pobaltského frontu obklíčit a zničit vitebskou skupinu nepřítele; současně udeřit levou údernou skupinou podél minské dálnice a pak proniknout do prostoru Borisov.

Veliteli 2. běloruského frontu generálu Zacharovovi: Udeřit na směru Dribin, Mogilev, zmocnit se Mogileva a útočit dále na směru Mogilev, Berezino, Smiloviči.

Veliteli 1. běloruského frontu generálu Rokossovskému: Rozdrtit bobrujské nepřátelské uskupení a pak proniknout hlavními silami do prostoru Puchoviči, částí sil do prostoru Sluck; průlom obrany provést

dvěma údery: ve směru Rogačev, Bobrujsk a ve směru Pariči, Staryje Dorogi (hlavní úder).

V druhém období měla vojska 3. a 1. běloruského frontu jako další úkol vytrvale pronásledovat svými hlavními silami nepřítele, obchvátit 4. německou armádu s obou stran, zmocnit se prostoru Minsk a obklíčit a zničit minsko-mogilevské nepřátelské uskupení; tuto operaci zabezpečit údery vnějších křídel: 3. běloruský front na Molodečno, 1. běloruský front na Sluck a Baranoviči.

1. pobaltský front zabezpečoval operace na hlavním směru útokem ve všeobecném směru na Svencjany.

V třetím období se předvíдалo pronásledování nepřítele na západ k hranicím Sovětského svazu.

Sovětské hlavní velitelství usměrnilo k podpoře příprav a provedení sovětských operací také partyzánské hnutí: partyzánské oddíly dostaly úkol zesílit údery na týla a komunikace nepřítele a upoutat zálohy skupiny armád „Střed“.

Příprava vojsk k ofenzivě

Velitelé frontů soustředili na směrech úderů, které připravovali na úzkých úsecích, maximum sil a prostředků, takže dosáhli nad nepřítelem velké převahy po všech stránkách.

Tak na př. 3. běloruský front dosáhl u levé úderné skupiny (směr Rabinoviči, Borisov) převahy v pěchotě 4,2násobné, v minometech 5,3násobné, v dělových hlavnicích 5,4násobné, v tancích a samohybných dělech, 5,3násobné, v letectvu 6násobné.

U hlavní úderné skupiny 1. běloruského frontu byla převaha sil a prostředků ještě větší.

Pro rozvíjení útoku do hloubky a rychlé dosažení úkolu měli velitelé frontu připraveny velké rychlé skupiny z tankových a mechanisovaných a jezdeckých vyšších jednotek, které měly být zasazeny až po dokončení průlomu obrany, t. j. 2. až 3. den operací.

Veškeré přípravy byly s naprostým utajením ukončeny 22. června. Zároveň zesílily sovětské partyzánské oddíly své útoky na určené komunikace. V době od 20. do 26. června zničily na příklad 47 000 kolejnic, čímž desorganisovaly německou dopravu právě v době vyražení sovětské ofensivy.

První období bitvy 23. až 28. června 1944. Rozdrcení nepřátelských vojsk v prostoru Vitebsk, Orša, Bobrujsk a dosažení Berezíny v prostoru Borisov

Vojska 1. pobaltského frontu zahájila boj večer 22. června průzkumnými oddíly, které pronikly na severozápad od Vitebska do hloubky 4 až 7 km. 23. června ráno po silné dělostřelecké a letecké přípravě vyrazil útok hlavní úderné skupiny frontu, která první den útoku prolomila hlavní obranné pásmo v šířce asi 20 km. Druhého dne rozšířila průlom na 90 km do šířky a 25 až 30 km do hloubky, dosáhla západní Dviny v prostoru Bešenkoviči v šíři 55 km a z chodu se zmocnila několika menších předmostí na jižním břehu, která byla 25. června po odražení protiútoků dvou nepřátelských divisí spojena v jedno předmostí. Následující den vyrazila tanková a mechanisovaná vojska frontu ve směru na Lepel a dosáhla ho 28. června. Část sil úderné skupiny

útočila na Gnězdilovič a v noci na 25. června se setkala s vojsky 3. běloruského frontu a tak uzavřela obkličovací kruh kolem vitebského nepřátelského uskupení, v němž byly zbytky pěti divisí a velitelství armádního sboru.

Vojska 3. běloruského frontu prolomila 23. června svou pravou údernou skupinou nepřátelskou obranu na jih od Vitebska na úseku 25 km a částí sil uzavřela 25. června obklíčení vitebského uskupení. Již 24. a 25. června byla ve dvou sledech zasazena do průlomu ve směru na Boguševsk rychlá vojska frontu (tankové, mechanisované a jezdecké jednotky) a pronikla do konce 25. června do hloubky 60 km. 28. června odrazila protiútok tankové divise přisunutě tam až z kovelského směru a zjedнала dotyk s nepřátelským postavením na Berezíně.

Útok vojsk 3. běloruského frontu ve směru na Oršu podél dálnice na sever a na jih od Dněpru musel lámat urputný odpor nepřítele v silně vybudovaných postaveních. 25. června však byl nepřítel přinucen k ústupu i ve směru na Borisov, kam již pronikala rychlá skupina frontu. Orša padla 27. června.

Mezitím jednotky, vyčleněné k zničení vitebského uskupení, rozťaly obklíčenou skupinu úderem z jihu na dvě části — v městě a na západ od něho — a rozdělené skupiny zničily do večera 27. června.

Vitebská operace je vzor obkličovací operace s oboustranným obchvatem bez použití vyšších tankových jednotek. Jí byl vyvrácen severní pilíř německého obranného systému „Vaterland“.

Vojska 3. běloruského frontu svým proniknutím do prostoru Borisova začala obchvacovat zasazenou 4. německou armádu, která chránila oršský a mogilevský směr.

Vojska 1. běloruského frontu vyrazila k útoku po zvláště mohutné dělostřelecké přípravě o den později, 24. června, a již první den prolomila hlavní úderná skupina na směr Pariči, Staryje Dorogi nepřátelské hlavní pásmo obrany v šířce 30 km. Do průlomu byly ráno druhého dne zasazeny rychlé tankové, mechanisované a jezdecké skupiny frontu a rozvíjely útok na Petroviči a na severozápad na Glussk. Dne 27. června obešly tankové jednotky Bobrujsk od západu a zmocnily se železniční stanice Miradino na severozápad od Bobrujska. Tím přetály nepříteli ústupové cesty na západ a položily tak základ k obklíčení bobrujského nepřátelského uskupení.

Vojska frontu, která útočila na pomocném směru Rogačev, Bobrujsk, narazila na silný odpor. První den útoku dobyla jen 1. a 2. zákopu. Dne 25. června obnovila útok, prolomila hlavní pásmo obrany v šířce 12 km a zlomila 26. června odpor nepřítele na dalším obranném postavení na řece Dobrici. Tanková vojska pak pronikla v poledne 27. června k Bobrujsku od východu a dokončila obklíčení hlavních sil 9. německé armády, t. j. zbytků devíti divisí, neboť sovětská vojska útočila již na celé frontě a nedovolovala nepříteli se odpoutat.

Bližší úkol frontu byl tak splněn za pouhé tři a půl dne.

K likvidování obklíčeného nepřítele byla ponechána část sil; hlavní tankové síly frontu útočily ve směru na Minsk, zatím co jezdecko rozvíjelo úspěch na západ na Sluck.

Obklíčené nepřátelské uskupení bylo zprvu rozděleno za součinnosti s letectvem a říční flotilou na dvě části: větší část na východ od Bereziny a menší část v opevněném městě Bobrujsk. Východní skupina se pokoušela probít podél Bereziny na sever, byla však rozprášena letectvem a pak v pozemním boji dne 28. června likvidována. Skupina v Bob-

rujsku se snažila v noci na 29. června probít se na severozápad na Minsk. Po zuřivých útocích, při nichž utrpěli Němci velké ztráty, podařilo se větší části této skupiny probít se do lesa na západ od Bobrujska, tam však byla znovu obklíčena a ve dvoudenním boji zničena. Bobrujsk byl osvobozen 29. 6. Tyto boje způsobily nepříteli zvláště krvavé ztráty; jen na mrtvých ztratil 50 000 vojáků.

Tato operace, při níž se dosáhlo obklíčení nepřátelských sil oboustranným obchvatem do hloubky 60 km, byla provedena v šesti dnech za širokého použití rychlých jednotek.

Současně s vojsky 1. běloruského frontu vyrazila 24. června vojska 2. běloruského frontu. Po těžkých bojích prolomila obranu před Mogilevem v pásmu 24 km, rozšířila průlom na 75 km a do 26. června likvidovala německou obranu před Dněprem. Ve dvoudenních bojích pak prolomila nepřátelské postavení na Dněpru v celé šíři od Orše po Bychov a začala s čelním pronásledováním nepřítele k řece Druť, nutíc ho k neustálému boji na široké frontě.

V prvním období bitvy, trvajícím šest dní, prolomila vojska čtyř frontů nepřátelskou obranu na šesti od sebe vzdálených úsecích, obklíčila a zničila vitebské a bobrujské uskupení; vytvořila v nepřátelské obraně široké průlomy operačního významu, jimiž proudily rychlé skupiny frontů k dosažení dalšího úkolu. Německá obrana byla rozdělena na několik částí a obě křídla německé 4. armády byla obchváćena. Byly připraveny podmínky k soustředným úderům do prostoru Minska. Německé ztráty překročily počet 210 tisíc vojáků a nepřítel byl donucen zasadit do boje všechny zálohy skupiny armád „Střed“, aniž měl vliv na vývoj situace.

Druhé období 29. června až 4. července: Obklíčení německých vojsk na východ od Minska a dosažení čáry Polock, Molodečňo, Stolbey

Sovětské hlavní velitelství přikročilo k obklíčení a zničení německých sil v prostoru Minska a od něho na východ.

Velitelé frontů dostali 28. a 29. června směrnice, které upřesňovaly jejich úkoly v dalším období:

1. pobaltský front: Ovládnout prostor Polock a Glubokoje a zabezpečit tak minskou obklíčovací operaci ze severu.

3. běloruský front: Z chodu přejít Berezinu, pronásledovat nepřítele ve směru na Minsk, zmocnit se ho a v součinnosti s 1. a 2. běloruským frontem obklíčit 4. německou armádu na východ od Minska. Pravým křídlem dobýt Molodečňo.

2. běloruský front: Pronásledovat čelně nepřítele ve směru Mogilev, Minsk, nedovolit nepříteli odpoutat se a organisovat plánovitý ústup.

1. běloruský front: Udeřit pravým křídlem na Minsk a zmocnit se ho v součinnosti s 3. běloruským frontem a tak obklíčit německou 4. armádu z jihu. Ostatními silami útočit ve směru na Sluck, Baranoviči.

Úkoly byly splněny úspěšně přes to, že německé vrchní velitelství zasadilo do boje v prostoru Minska nové jednotky, stažené z jiných částí fronty.

Vojska 1. pobaltského frontu pronikla částí sil do prostoru Polock a dále po obou březích Západní Dviny. Hlavními silami zničila nepřítele v prostoru Glubokoje a pronásledovala nepřítele ve směru na západ.

3. běloruský front prolomil v bojích 29. a 30. června nepřátelské postavení na Berezíně, 1. července se zmocnil Borisova a hlavními silami útočil na Minsk, zdolávaje urputný odpor a protiútoky Němců. Rychlá vojska pravé skupiny dobyla 2. července Vilejky a přefala v prostoru na jih od Molodečna železnici a silnici Minsk, Vilnius. Dne 3. července pronikly tankové jednotky na směr hlavního úderu k Minsku a ještě téhož dne bylo hlavní město Běloruské republiky osvobozeno za součinnosti s tankovým a mechanisovaným vojskem 1. běloruského frontu, útočícím od Osipoviči.

1. běloruský front, který pomohl rychlým úderem dokončit obklíčení nepřítele u Minska, útočil hlavními silami přes Sluck, jehož se zmocnil 30. června, ve směru na Baranoviči. Jezdecké části frontu přerušily 30. července železnici z Minska na Baranoviči a Stolbcey.

2. běloruský front útokem na celé frontě zlomil nepřátelský odpor na Druti i na dalších postaveních a vytrvalým pronásledováním na mnoha směrech nedovolil nepříteli odpoutat se a ustoupit spořádaně přes Minsk na západ.

3. července byl uzavřen vnitřní obkličovací kruh okolo německých sil natěsnaných v prostoru asi 30×20 km na východ od Minska.

Vojska 3. a 1. běloruského frontu rozšiřovala dále vnější obkličovací kruh, který den po uskutečnění obklíčení byl už na čáře Smorgoň, Molodečno, Rakov, Stolbcey, na nejužším místě vzdálen 30 km od vnitřního obkličovacího kruhu.

V obklíčení byly jednotky 4. německé armády, ale také některé části 9. armády, ba i 3. tankové armády, které tam byly zahrnány. Byly to zbytky osmnácti pěších divisí, tři motorisovaných a jedné tankové, dvou protiletadlových, jedné úderné a jedné policejní divise, které patřily ke třem armádním sborům a jednomu tankovému sboru.

Na operacích se významnou měrou podíleli partyzáni, kteří se zmocňovali přepravišť na řekách, sloužili předsunutým oddílům sovětských vojsk jako průvodci a vodili je do týlu nepřítele. Mnoho partyzánských oddílů se v této době přímo včlenilo do Sovětské armády.

Při obkličování tak velkých nepřátelských sil použilo levé křídlo 3. běloruského frontu a pravé křídlo 1. běloruského frontu rovnoběžného pronásledování, zatím co 2. běloruský front pronásledoval nepřítele na široké frontě čelně. Za vynikající součinnosti tří frontů bylo dosaženo obklíčení velkého nepřátelského uskupení v hloubce 200 km od předního okraje za 11 dní od začátku ofensivy. Velký podíl na rychlém provedení mělo vysoké tempo sovětských rychlých jednotek, které v druhém období urazily za 1 den za bojů až 40 km; vševojskové vyšší jednotky se snažily udržet s nimi krok: jejich průměrné denní tempo bylo od 23 do 29 km.

Druhé období bitvy skončilo pevným obklíčením největší části sil 4. armády; po zničení vitebské a bobrujské skupiny bylo tak dokončeno vyřazení hlavních sil německé skupiny armád „Střed“ z boje.

Tím vznikla v německé frontě ohromná mezera přes 400 km široká, která se nedala rychle uzavřít, protože zálohy německého vrchního velitelství byly z největší části už vyčerpány.

Sovětské armádě se naskýtal široké možnosti pronásledovat nepřítele k západním hranicím státu.

Třetí období 5. až 15. července: Zničení obklíčeného nepřátelského uskupení u Minska a pronásledování nepřítele

Dne 4. července vydalo sovětské hlavní velitelství velitelům frontů nové směrnice, v nichž se nařizovalo částí sil likvidovat obklíčené minské uskupení a ostatními silami pronásledovat nepřítele ve směru k západním hranicím Sovětského svazu.

1. pobaltský front: Udeřit hlavními silami ve směru Glubokoje, Svencjany, nejpozději do 10. až 12. července dosáhnout čáry Daugavpils (Dvinsk), Podbrodze, poté hlavními silami útočit ve směru na Kaunas (Kovno) a částí sil ve směru Panevežis, Šaulaj.

3. běloruský front: Útočit hlavními silami ve směru Molodečno, Vilnius (Vilno), nejpozději do 10. až 12. července se zmocnit prostorů Vilnius a Lida, kde nepřítel budoval nové postavení, pak dosáhnout Němenu mezi Kaunas a Druskeniki a vytvořit na jeho západním břehu předmostí.

2. běloruský front: Likvidovat částí sil obklíčeného nepřítele u Minska, hlavními silami útočit ve směru hlavního úderu Minsk, Volkovysk, částí sil ve směru pomocného úderu na Grodno; do 12. až 15. července dosáhnout řeky Němenu na jih od Lidy a rozvíjet dále útok do hloubky.

1. běloruský front: Hlavními silami udeřit ve směru Baranoviči Brest, částí sil ve směru Petrikov, Pinsk, Luninec, nejpozději 10. až 12. července se zmocnit prostoru Baranoviči, Slonim, dále prostoru Brest a vytvořit na západním Bugu předmostí; levým křídlem frontu se zmocnit Kovelu a útočit ve směru Kovel, Lublin.

Hlavní velitelství dalo součinnosti frontů jinou formu. Jestliže v prvním a druhém období tři běloruské fronty (v prvním období částečně i 1. pobaltský front) spolupracovaly na sbíhavých směrech, byly nyní směry hlavních úderů rozbíhavé s cílem pronásledovat a ničit nepřítele na frontě co nejširší. Současně upravovalo hlavní velitelství součinnost mezi operacemi 1. běloruského frontu a 1. ukrajinského frontu, neboť připravovalo na polovici července ofensivu na západní Ukrajině.

Hlavní síly 1. pobaltského frontu rozdrtily nepřátelský odpor v prostoru Svencjany, před stanoveným termínem ovládly prostor Podbrodze a do konce 14. července pronikly do vzdálenosti 50 km od Panevežis a 30 km od Kaunas. Zato pravé křídlo bojovalo s tuhým odporem nepřítele v prostoru Daugavpils, kam přesunul nepřítel od severu asi jedenáct divisí, aby tak na Západní Dvině chránil jižní bok skupiny armád „Sever“. V této situaci se rozhodlo hlavní velitelství využít úspěchu frontu ve směru na Panevežis, zesílilo jeho operační sled svěžími silami a dalo mu nový úkol: přeložit hlavní úder na směr Panevežis, Šaulaj a proniknout dále na sever k Rižskému zálivu.

Vojska 3. běloruského frontu se těžce probíjela k Vilnius, které hájil nepřítel úporně. Tankové jednotky frontu však město obklíčily ze severovýchodu a z jihovýchodu, zatím co vševojskové vyšší jednotky útočily čelně. Pokusy nepřítele protiútoky od severozápadu obnovit spojení s vojsky ve městě byly odraženy a 13. července bylo Vilnius, hlavní město Litevské sovětské socialistické republiky osvobozeno. Téhož dne dosáhly další síly středu a levého křídla frontu Němenu v prostoru Alitus a Druskeniki a jezdecko-frontu, které urazilo od 5. do 13. července za bojů 210 km, dosáhlo Němenu v prostoru Grodno. Pokusy nepřítele zachytit se na této řece byly zmařeny a do 15. července vytvořila vojska frontu předmostí v šířce 70 km a hluboké až 10 km.

2. běloruský front spolu s některými jednotkami 3. běloruského frontu zničil v době od 3. do 11. července obklíčené nepřátelské uskupení na východ od Minska. Rozbité zbytky nepřátelských vyšších jednotek, smíchané navzájem, byly od začátku neustálými útoky sovětských jednotek, které se vklínily mezi ně, zbaveny možnosti organisovat souvislou obranu. Nepřehledný, zalesněný a bažinatý terén kladl však velké překážky při ničení nepřítele. Tu prokázalo velkou pomoc sovětské letectvo, které zasazovalo obklíčenému nepříteli ničivé údery. Z pokusů o probití, byly největší nepřátelský úder na jihozápad v noci na 8. července a na sever — na Smoleviči — v noci na 9. července. Oba byly odrazeny a zúčastněné nepřátelské jednotky zničeny. 11. července byla likvidována poslední nepřátelská skupina. V minském obklíčení ztratili Němci 72 tisíc mužů na mrtvých a 36 tisíc na zajatých, mezi nimi 12 generálů: 3 velitele sborů a 9 velitelů divisí.

Druhá část sil 2. běloruského frontu mezitím pronásledovala nepřítele na západ, překročila Němen, 14. července se zmocnila Volkovyska a spolu s jezdestvem 3. běloruského frontu osvobodila 16. července Grodno.

1. běloruský front svými hlavními silami prolomil v bojích trvajících tři dni nepřátelské obranné postavení u Baranoviči, jichž dobyl 8. července, postupně se zmocnil v těžkých bojích s nepřítelem, využívajícím výhod, které mu skýtal zalesněný terén, osad podél železnice na jihozápad. Dne 16. července dosáhl čáry žel. st. Svisloč, Pružany. Vojska středu frontu, která útočila podél železnice Mozyr, Brest, zmocnila se 14. července za pomoci dněperské říční flotily města Pinsk a 16. července železniční stanice Janova.

Levé křídlo 1. běloruského frontu se zmocnilo náhlým útokem dne 6. července Kovelu a připravilo se k útoku ve směru na Cholm v součinnosti s vojsky 1. ukrajinského frontu, která zahájila 13. července ofensivu ve všeobecném směru na Lvov a Přemyšl (šestý drtivý úder Sovětské armády roku 1944).

Výsledek třetího období bitvy bylo zničení obklíčeného nepřítele u Minska, čímž přestala vlastně 4. německá armáda existovat, vytvoření širokého předmostí na Němenu, na severu úspěšné rozvíjení pronásledování do týlu německé skupiny armád „Sever“, na jihu ohrožení brestské nepřátelské skupiny. Byla osvobozena Bílá Rus téměř zcela, dále část Litevské a Lotyšské republiky a k hranicím Východního Pruska zbývalo jen 70 km.

Vojska frontů postoupila v neustálých bojích za 11 dní o 140 až 200 km; vojska střední skupiny 1. běloruského frontu dokonce za 12 dní o 270 km, a to v lesnatém a bažinatém terénu.

Úkol, který uložilo hlavní velitelství frontům pro třetí období, byl téměř splněn ve středu pásma skupiny frontů; na severu umožňoval veliký úspěch, jehož dosáhla vojska 1. pobaltského frontu, útok v novém, ještě účinnějším směru. Na jihu však vojska 1. běloruského frontu do prostoru Brest — byl to jejich další úkol — nepronikla.

Čtvrté období 16. až 31. července: Dokončení osvobození Bílé Rusi — dosažení Řížského zálivu a řeky Visly

Sovětské hlavní velitelství zasadilo nové síly na křídlech skupiny frontů — v pásmu 1. pobaltského frontu, největší část však v pásmu 1. běloruského frontu, a to v jeho levokřídelní skupině. Tím jednak dodalo těmto křídelním skupinám průraznosti, jednak rozšířilo celkovou

frontu ofensivy. Přitom úspěch na jihu zabezpečilo koordinováním činnosti 1. běloruského a 1. ukrajinského frontu.

Úkoly frontům stanovilo takto:

1. pobaltský front: Zmocnit se prostoru Šauljaj a rozvíjet útok ve směru na sever k Řížskému zálivu.

3. běloruský front: Zničit nepřítele před sebou a dosáhnout hranic Východního Pruska od východu.

2. běloruský front: Zmocnit se prostoru Bělostok a dosáhnout východopruských hranic z jihovýchodu.

1. Běloruský front: Pokračovat v pronásledování nepřítele v dosavadních směrech; udeřit hlavními silami na svém levém křídle ve směru Kovel, Lublin, postupně se zmocnit prostoru Brest a Lublin a dosáhnout v součinnosti s vojsky 1. ukrajinského frontu na široké frontě řeky Visly.

Tak připravilo sovětské hlavní velitelství přerůstání bitvy na Bílé Rusi v ohromnou bitvu, která sahala na severu až k Řížskému zálivu, na jihu až ke Karpatům. V útoku byla zasazena v této době v druhé polovině července vojska šesti frontů: 2. a 1. pobaltského, 3., 2. a 1. běloruského a 1. ukrajinského.

Německé vrchní velení se snažilo zvládnout situaci zasazením posledních záloh vzatých na celé frontě k obnovení celistvosti fronty a k provádění prudkých protiúderů. Záleželo mu zejména na tom, aby udrželo těsný styk armád v pobaltských zemích s opevněným prostorem Východního Pruska a aby byla udržena Visla, na níž připravovalo obranu.

Zatím co boj s německými vojsky v prostoru Daugavpils převzaly jednotky 2. pobaltského frontu, přeskupil 1. pobaltský front svá vojska, v bojích od 17. do 31. července rozdrtil nepřítele v prostoru Panevežis, Šauljaj, Jelgava (Mītava) a svými tankovými a mechanisovanými jednotkami pronikl začátkem srpna v prostoru na sever od Tukums k Řížskému zálivu. Tím velmi ztížil situaci německých vojsk, která se bránila na území lotyšském a estonském.

Vojska 3. běloruského frontu odrazila prudké útoky nepřítele na německá předmostí, obnovila 28. července útok, zmocnila se 1. srpna Kau-nasu a pronikla na široké frontě na západ do vzdálenosti 8 až 10 km od hranic Východního Pruska, čímž vstoupila do předpolí opevněného rajonu Východní Prusko.

Vojska 2. běloruského frontu zničila nepřítele v Bělostoku a do konce července postoupila na řeku Bobr a Narew.

1. běloruský front provedl úspěšně brestsko-lublinskou operaci. Dne 18. července zahájila vojska na levém křídle frontu (v jejích sestavě byla také 1. polská armáda), útok ve směru na Kovel, Cholm. V třídenních bojích prolomila německou obranu, rozšířila průlom do šířky asi 100 km, dosáhla řeky Západní Bug a přešla ji z chodu s takovou rychlostí, že Němci nestačili zničit mosty a obsadit připravené postavení na řece. 21. července rozvinula vojska frontu útok třemi směry. Část sil útočila na sever k obvodu Brestu od západu. Za součinnosti s vojsky frontu, která útočila od severovýchodu a východu, byla tato modernisovaná pevnost 28. července vzata. Druhá část sil po dobytí Cholmu (22. července) vedla úder přes Luków na Siedlce a porazila tam skupinu vybraných německých pěších a tankových divisí SS. Tankové jednotky hlavní skupiny se za jediný den po dobytí Cholmu zmocnily Lublina, vzdáleného 60 km na západ, zatím co vševojskové jednotky ničily nepřítele, který

se pokoušel zatarasit cestu k Visle na řece Wieprz. Dne 26. července dosáhla vojska 1. běloruského frontu po dobytí Deblina řeky Visly. Část sil vyčlenila k zjednání styku s pravým křídlem 1. ukrajinského frontu, který se přibližoval k Visle na jih od Juzefowa, hlavními silami pronikala na severozápad k Varšavě, ničíc nepřítele, organisujícího narychlo na východním břehu Visly velké předmostí. Dne 31. července stála již vojska frontu na Visle na frontě přes 160 km, ba dobyla už dvou menších předmostí na levém břehu řeky, v prostoru Magnuszew a Pulawy; byla v dotyku s nepřítelem, který hájil Pragu, blízké předmostí Varšavy. Společně s vojsky 2. běloruského frontu pronikala v srpnu přes Západní Bug k řece Narew a utvořila si na něm také několik předmostí.

Ve čtvrtém období dokončila sovětská armáda osvobození Bílé Rusi, pokračovala v osvobozování pobaltských republik a osvobodila značnou část Polska. Nepříteli se podařilo na severu jen s velkými ztrátami v bojích, které trvaly téměř celý srpen, zatlačit čela 1. pobaltského frontu od mořského pobřeží o 30 km na jih a udržet tak dočasně úzký koridor na západ od Rigy.

Politické a vojenské výsledky operací pátého stalinského úderu a operačně taktické závěry

Význam pátého úderu po stránce vojenské a politické byl ohromný.

Sovětská vojska úplně osvobodila Běloruskou sovětskou socialistickou republiku, velkou část Litevské a Lotyšské sovětské socialistické republiky, část území západní Ukrajiny a velkou část Polska.

Německá skupina armád „Střed“ byla roztržena a její jádro zničeno. Nejtěžší ztráty utrpěla německá 4. armáda, 3. tanková armáda a 9. armáda. Jen za první měsíc bojů — od 23. června do 22. července — ztratil nepřítel na padlých přes 380 tisíc vojáků, na zajatých 158 tisíc, to jest přes půl milionu lidí; mezi zajatci bylo 22 generálů. Nepřítel ztratil dále 2375 tanků a samohybných děl, 8702 polních děl, 5695 minometů, 631 letounů, přes 57 000 aut a sta skladů. Němci si sami nazvali porážku u Minska „třetím Stalingradem“.

Operace pátého úderu byly jednou ze základních částí strategického plánu deseti drtivých úderů roku 1944. Přinutily nepřítele k velkému přeskupení vojsk, čímž se usnadnilo provedení dalších úderů, zejména šestého, osmého (v Pobaltí), ale i sedmého (do Rumunska). Vytvořily výhodné podmínky pro dvě velké bitvy roku 1945: pro východopruskou bitvu a bitvu mezi Vislou a Odrou.

Bitvy na Bílé Rusi se zúčastnilo z německé strany všech 63 divisi skupiny armád „Střed“ a ke dvaceti divisím ze záloh německého vrchního velitelství a skupiny armád „Sever“. To je více co do počtu a mnohem více co do hodnoty, než zasadili Němci na celé západní frontě, kde měli — ve Francii, v Itálii a na Balkáně — okolo 75 divisí, z největší části podřadných. Sovětská armáda prokázala pátým a šestým úderem nejlepší pomoc svým západním spojencům, kteří tehdy těžce bojovali na normanském pobřeží. A při srovnání obkličovacích operací, které uskutečnila sovětská vojska v těchto bitvách, s nepodařenou obkličovací operací anglo-americkou u Falaise je zřejmé, jak vysoko stojí sovětské vojenské umění nad anglo-americkým, nad vojenským uměním buržoasním.

Operace prvního období pátého úderu ukazují příklad průlomů nepřátelské obrany na několika úsecích daleko od sebe vzdálených, jenž zbavuje nepřítele možnosti soustředit zálohy a čelit jimi úderům útočníka.

Operace tohoto úderu jsou příkladem Němci obávané sovětské taktiky obchvatu nepřátelských boků, pronikání do týlu, obklíčení a ničení velkých nepřátelských uskupení. Každé obklíčení bylo tu provedeno jinak než předešlé. Nejenže podmínky byly jiné, ale sovětské velení řešilo každý případ novým, originálním způsobem: k uzavření obklíčení vitebského uskupení použilo vševojskových jednotek, nikoli rychlých jednotek a místo jejich styku volilo tak, aby skupině 1. pobaltského frontu bylo umožněno nerušené další pronikání do hloubky, zatím co na město samo útočily hlavně jednotky 3. běloruského frontu; při obklíčení bobrujského uskupení ihned při uzavření vnitřního obklíčovacího kruhu rozdělilo — za použití říční flotily — obklíčenou skupinu na dvě části; obklíčení minsko-mogilevského uskupení provedlo kombinací rovnoběžného pronásledování vojsky 3. a 1. běloruského frontu na sbíhavých směrech za současného čelního pronásledování vojsky 2. běloruského frontu; toto poslední obklíčení bylo uskutečněno ve velké operační hloubce, 200 km od předního okraje obrany; — na rozdíl od obklíčení u Korsuně Ševčenkovského (v 2. stalinském úderu roku 1944) nezůstával vnější obklíčovací kruh na místě, nýbrž odrážel nepřátelské pokusy osvobodit obklíčené síly za neustálého útoku vpřed.

Operace pátého úderu vynikají rozmachem a současně vysokými tempy. Jestliže začaly na frontě okolo 400 km, končily na frontě 650 km a v hloubce 550 až 600 km od východiště. Za 23 dní operací (první tři období) pronikla sovětská vojska 500 km na západ při průměrném tempu 21 km za den a levé křídlo 1. běloruského frontu dosáhlo (ve čtvrtém období bitvy) tempa 23 km za den.

Pátý úder je příkladem bitvy plánované a provedené za těsné součinnosti operujících vojsk s partyzánskými oddíly, které se z velké části do vojsk vřadily.

Je důkazem vysokého mistrovství sovětského hlavního velitelství v plánování a přípravě operací. Pátý úder byl plánován — podobně jako druhý úder — jako jedna z hlavních bitev roku 1944. Byly vybrány účinné směry hlavních úderů a vybaveny dostatečně silami a prostředky. Byly zvoleny nejúčinnější formy manévru a provedeny originálním způsobem. Operace byly zabezpečeny organisováním těsné součinnosti frontů.

Pátý úder je důkazem vysokého mistrovství sovětského hlavního velitelství v řízení operací: vývoj situace sledovalo svými zástupci přímo na bojištích a průběh pružně řídilo jak směrníci vydávanými veliteli frontů, jimiž upřeshňovalo úkoly nebo dávalo úkoly nové, tak zasazováním svých záloh, jimiž dosahovalo růstu tempa operací v rozhodujících směrech.

Pátý úder přinesl tedy další obohacení sovětského vojenského umění po mnoha stránkách.

O vítězství se zasloužila všechna vojska, která ve vzorné součinnosti všech druhů vojsk překonala terénní překážky i dlouho budovaná opevnění a drtila nepřátelské odpory. Vševojskové jednotky docházely na určené cíle brzo po rychlých jednotkách. Sovětští velitelé a všichni vojáci prokazovali velkou iniciativu a dovednost při ničení nepřátelských skupin v nepřehledném bažinatém terénu.

Při operacích do velké hloubky vystupuje do popředí činnost týlových jednotek. Sovětské týly držely krok s útočícími jednotkami, které nikdy nemusely svůj postup zvolňovat.

Velké vítězství na Bílé Rusi není však dílem jen operujících armád, ale i všeho sovětského lidu, pracovníků v zápolí, kteří dodali vojskům zbraně a vše potřebné.

Byl to další triumf sovětské vojenské vědy. A byl to další čin Komunistické strany Sovětského svazu, která tato vítězství organizovala.

Třežba dějiště páteho Stalinského úderu nesouviselo přímo s územím Československa, měla drtivá porážka fašistických armád na Bílé Rusi značný vliv na povzbuzení revoluční odbojové činnosti i na území okupovaného Československa, na tvoření partyzánských skupin, zejména na Slovensku.

Literatura:

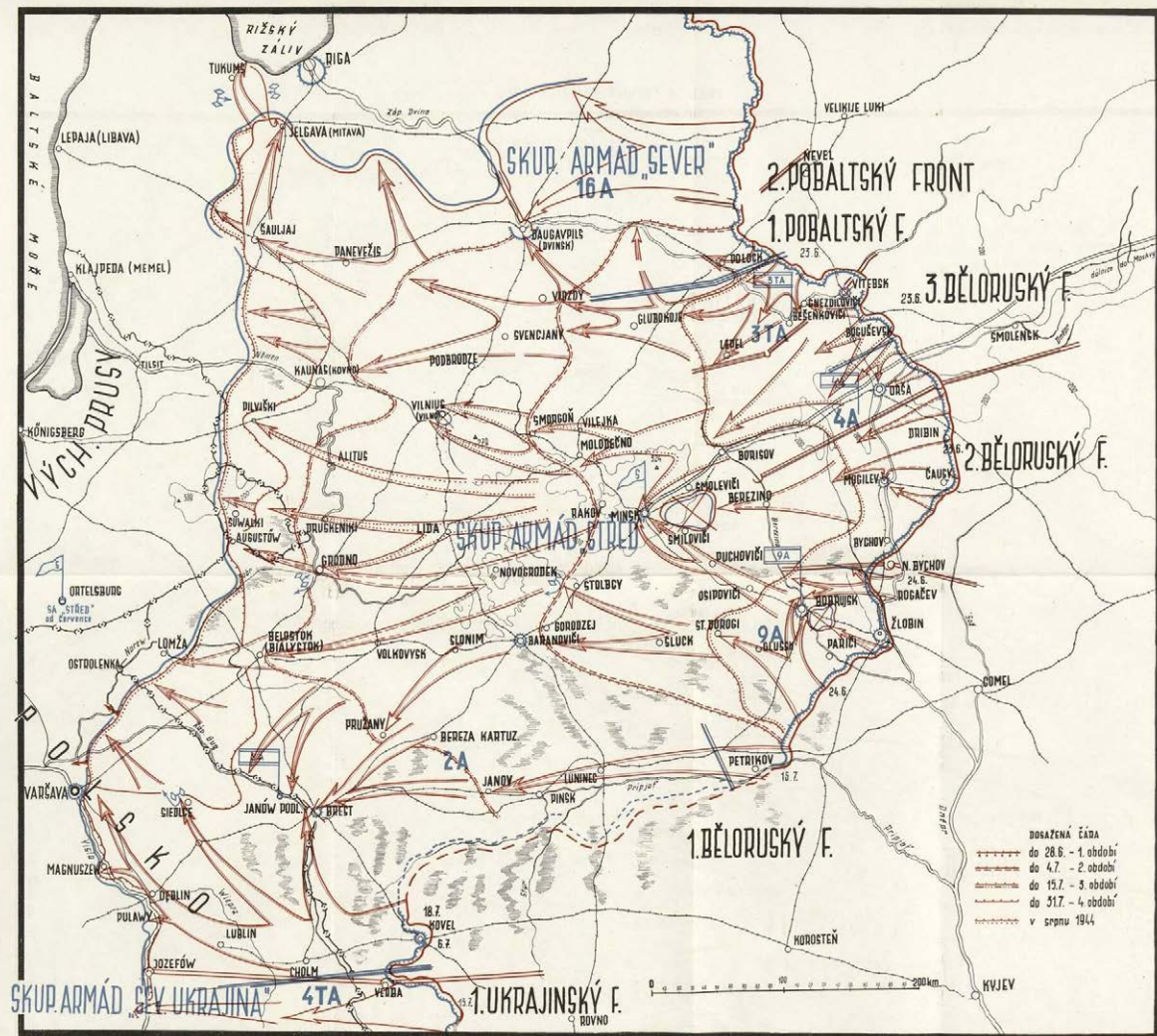
- J. V. Stalin, „O Veliké vlastenecké válce Sovětského svazu“ (Naše vojsko, Praha 1953).
 Plukovník M. M. Minasjan, „Razgrom centralnoj grupy armij němcev i osvoboždenije Belorussiji letom 1944 goda“ (přednáška Vojenské akademie Frunzeovy v Moskvě z r. 1950).
 M. Minasjan, „Poběda v Bělorussii“ (Vojennoje izdatelstvo, Moskva 1952).
 Zamjatin, Vorobjov, Artěmjev, Parot'kin, „Deset drtivých úderů“ (Naše vojsko, Praha 1953).
 Veliká sovětská encyklopedie.

Poznámka autora:

1. Podrobný popis obklíčení a zničení nepřítele u Vitebska, Bobrujska a Minska je obsažen v knize „Obklíčení a zničení nepřítele“ (Naše vojsko, Praha 1946) a v knize „Stalinské údery“ (Naše vojsko, Praha 1951).
2. Při zpracování tohoto článku bylo použito jako pramenu k určení průběhu předního okraje německé obrany a rozmístění německých divíí prvního sledu jediného německého dokumentu z příslušného období Veliké vlastenecké války, který byl k dispozici — situační mapy německého vrchního velitelství z 26. 6. 1944.

Poznámka redakce:

Žádáme čtenáře Vojenské mysli, kteří mohou upozornit na dokumentární materiál z druhé světové války (situační mapy, rozkazy a p.), který nebyl dosud odevzdán archivu Vojenského historického ústavu, aby podali o něm zprávu na adresu: Vojenský historický ústav, Praha X.

Obr. 1. Pátý úder Sovětské armády r. 1944